

POVEZANOST RELIGIOZNE ORIJENTACIJE, SEKSUALNOSTI I PROSOCIJALNOSTI

Antonio DRAGUN
 Dom za djecu "Maestral", Split
 UDK: 316.62-057.87:613.88
 316:2
 Izvorni znanstveni rad
 Primljeno: 9. 7. 2001.

Na uzorku od 223 studenta Sveučilišta u Zagrebu, 105 muških i 118 ženskih ispitanika, raspona dobi od 19 do 34 godine, ispitana je povezanost religioznosti (opća, intrinzična, ekstrinzična, ekstrinzično-socijalna i ekstrinzično-personalna religioznost), seksualnosti (seksualni stilovi 'uloga', 'trans' i 'ljubav', dob stupanja u spolne odnose i broj dosadašnjih seksualnih partnera) te prosocijalnosti (emocionalna empatija i altruizam). Intrinzična i ekstrinzično-socijalna religioznost koreliraju pozitivno sa stilom 'ljubav', a negativno s brojem partnera. Opća, intrinzična, ekstrinzično-socijalna i ekstrinzično-personalna religioznost pozitivno koreliraju s emocionalnom empatijom; opća i ekstrinzično-personalna religioznost pozitivno koreliraju i s altruizmom. 'Ljubav' i 'trans' pozitivno koreliraju s emocionalnom empatijom, a broj partnera negativno korelira s njom. Pokazale su se i neke spolne razlike u povezanosti triju područja. Također, pokazalo se da seksualno neiskusni studenti imaju značajno veću intrinzičnu, ekstrinzično-socijalnu i ekstrinzično-personalnu religioznost od iskusnih. Rezultati su komentirani s aspekta teorija konzistencije i mogućih alternativnih objašnjenja.

✉ Antonio Dragun, Dom za djecu "Maestral", Jurja Šižgorića 4, 21000 Split, Hrvatska. E-mail: antonio3@net.hr

UVOD

Prema teorijama konzistencije čovjek nastoji uskladiti svoje mišljenje, vrijednosti i stavove prema različitim objektima; također, nastoji ih uskladiti i s ponašanjem prema određenim objektima; napokon, čovjek nastoji uskladiti vlastito ponašanje prema različitim objektima u različitim situacijama. Naše istraživanje bavit će se upravo pitanjem koliko ljudi usklađuju vlastite stavove i ponašanje u različitim situacijama. Na-

ime, ispitat će se koliko je, i na koji način, u sudionikâ istraživanja izražena povezanost ili usklađenost religioznosti, seksualnosti i prosocijalnosti. Pokušat ćemo empirijski nadopuniti i teorijski integrirati brojna dosadašnja istraživanja povezanosti religioznosti i seksualnosti te religioznosti i prosocijalnog ponašanja. Do sada se istraživao odnos religioznosti (i religiozne orijentacije) i seksualnosti, ali pritom nije razmatran koncept seksualnih stilova, a koji obuhvaća i stavove o seksualnosti i seksualno ponašanje. Do sada također nije ispitivana povezanost seksualnosti (i seksualnih stilova) i prosocijalnog ponašanja te bi se u tome sastojala naša empirijska nadopuna dosadašnjih istraživanja. Teorijska integracija ostvarila bi se interpretacijom dosadašnjih te u ovom istraživanju pokazanih rezultata u svjetlu teorija konzistencije i mogućih alternativnih objašnjenja.

Prije nego što razmotrimo dosadašnja istraživanja i teorijsku podlogu za istraživanje povezanosti triju područja, upoznat ćemo se s glavnim pojmovima koji ta područja opisuju.

Religiozna orijentacija

Pod religioznom orijentacijom mislimo na Allportov koncept intrinzične i ekstrinzične religioznosti. Prema Allportu, ekstrinzično religiozna osoba više drži do koristi od vjere nego do njezinih zahtjeva i njezina autentičnog duha, a intrinzično religiozna osoba kroz vjeru nadilazi osobne interese te prihvaća i njeguje vjeru zbog samih njenih vrednota. Da intrinzično-ekstrinzična religioznost nije bipolarni kontinuum, pokazale su faktorske analize, ali i korelacije između skale intrinzične i skale ekstrinzične religiozne orijentacije. Faktorske su analize pokazale da su čestice dviju subskala saturirane s dva ortogonalna faktora, a populacijska vrijednost korelacije dviju skala jest blizu ničice (Donahue, 1985.). Mnoga novija istraživanja pokazala su ne samo dva nego tri faktora u osnovi dviju subskala – intrinzični, ekstrinzično-personalni (Ep) i ekstrinzično-socijalni faktor (Es). Sa Ep su saturirane tvrdnje po kojima je vjera važna jer pruža utjehu, olakšanje i zaštitu, a sa Es tvrdnje po kojima je vjera način stjecanja društvene dobrobiti i pripadnosti: ići u crkvu da se sretnemo s prijateljima, da steknemo nova poznanstva, ugled u društvu i sl.

Seksualni stilovi ili skripte

Konstrukt "seksualna skripta" razvili su Gagnon i Simon 1973. te se može definirati kao kulturalno determinirana mentalna shema koju ljudi slijede u svom načinu ponašanja i procesiranja informacija za vrijeme seksualne epizode. Seksualna skripta obuhvaća i bihevioralni i kognitivni aspekt (razmišljanja, fantazije i stavove). Može se promatrati na tri razine: kulturnoj, interpersonalnoj i intrapsihičkoj razini (Frey i Hojjat,

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 12 (2003),
BR. 1-2 (63-64),
STR. 201-223

DRAGUN, A.:
POVEZANOST...

1998.). Jedna skripta jest, primjerice, ona da s nekom osobom suprotnog spola najprije treba 'izaći' neobvezno, zatim treba s njom 'prohodati' te nakon nekog vremena stupiti i u spolne odnose, a spolni odnosi tada trebaju započeti ljubljem i završiti orgazmom. Prema Freyu i Hojjatu (1998.), determiniranost spolnih odnosa skriptama istraživači su do sada vrlo malo razmatrali – bilo empirijski bilo teorijski. Najvažniji je možda Mosherov model iz 1980., koji prikazuje tri seksualne skripte. Godine 1986. Mosher je razvio upitnik za mjerenje preferencije određene skripte: "Sexual Path Preferences Inventory". Tri skripte (stila) o kojima govori Mosher jesu: 'igranje uloge' (*role enactment*), 'trans' (*trance*) i 'ljubav' ili 'emocionalna angažiranost' ili 'partnerska angažiranost' (*partner engagement*). Seksualni stil 'uloga' znači da je onaj tko preferira taj stil kao glumac na pozornici koji nastoji izvesti svoju ulogu u spolnom odnosu što bolje, maštovitije i uzbudljivije. Seksualni stil 'trans' traži privatnost i opuštenost kako bi se partneri što bolje usredotočili na unutrašnje doživljaje, tj. osjećaj užitka tijekom spolnog odnosa. Seksualni stil 'ljubav' traži prije svega ljubavnu vezu dvaju partnera, ljubav koja će se pokazivati u svakom aspektu spolnog odnosa: u razgovoru za vrijeme njega, bliskosti, ljubljenu, punom tjelesnom kontaktu, romantičnom raspoloženju. Iako Mosher drži seksualne skripte najistaknutijim vodiljama spolnog odnosa, ne smatra da su one međusobno isključive. Također, Mosher ne tvrdi da su skripte jedini kognitivni faktori koji determiniraju seksualno ponašanje – važno je, primjerice, i moralno rasuđivanje.

Prosocijalnost

Prosocijalno ponašanje (suprotno antisocijalnom) jest sveobuhvatni naziv za sva socijalna ponašanja kojima je u osnovi dobroćinstvo, pomaganje drugima u zadovoljenju njihovih potreba ili otklanjanju teškoća; uključuje blagonaklonost i ljubavnost, materijalno pomaganje i moralnu potporu, empatiju i altruizam (Petz i sur., 1992.). U ovom će se radu ipak više koristiti naziv *prosocijalnost*, jer obuhvaća i doživljavanje (emocionalnu empatiju), a ne samo ponašanje.

Altruizam je poseban, nesebičan oblik prosocijalnog ponašanja. Odnosi se na postupke koji nisu potaknuti očekivanjem društvenih nagrada ili izbjegavanjem izvanjske nelagode i kazne, koji su svjesni i dobrovoljni, poduzeti s namjerom da se poboljša ili održi tuđa dobrobit (Raboteg-Šarić, 1995.).

Emocionalna empatija jest uživljavanje u tuđa emocionalna stanja ili, drugačije rečeno, odgovaranje istim ili sličnim osjećajima u odnosu prema čuvstvenim doživljajima druge osobe.

Socijalna poželjnost jest dosljedna i sustavna prilagodjenost, tendencija ispitanika da svoje osobine ne prikaže onakvima kakve one jesu, nego kao socijalno poželjne, npr. 'nikad nikome ne lažem', 'uvijek sam ljubazan prema ljudima', 'nikad se ne poželim osvetiti' i sl. (Petz i sur., 1992.).

Istraživanja odnosa religioznosti i seksualnosti

Prema dosadašnjim istraživanjima, intrinzična religioznost negativno, a ekstrinzična religioznost pozitivno korelira s liberalnošću seksualnih stavova (Reed i Meyers, 1991.), s permisivnosti prema sebi i prema drugima (Haerich, 1992.)¹ i s izvanbračnom seksualnom aktivnosti (Trimble, 1997.). Uz to, Woodroof (1985., prema Haerich, 1992.) je ustvrdio da 'ekstrinzičari' u odnosu na 'intrinzičare' imaju više seksualnog iskustva, a među 'ekstrinzičarima' više je onih koji uopće imaju seksualno iskustvo.

Nadalje, opća religioznost negativno korelira s brojem seksualnih partnera (Grey i Swain, 1996.) i količinom seksualnog iskustva (Durrheim i Nicholas, 1995.),² a pozitivno korelira sa seksualnom krivnjom (Gaither i sur., 1998.).

Uzmemo li u obzir i da broj seksualnih partnera i količina seksualnog iskustva pozitivno koreliraju s 'ulogom', a negativno s 'ljubavi' te da seksualna krivnja pozitivno korelira s 'ljubavi' (Klayman, 1994., prema Frey i Hojjat, 1998.), mogli bismo na osnovi svih ovih nalaza pretpostaviti da opća i intrinzična religioznost negativno koreliraju s 'ulogom', a pozitivno s 'ljubavi' te da za ekstrinzičnu religioznost vrijedi obratno, tj. da ona pozitivno korelira s 'ulogom', a negativno s 'ljubavi'. Tu pretpostavku potkrepljuje i utvrđena pozitivna korelacija religioznosti i 'indeksa relacijske spolnosti' (mjera stava koji bi vjerojatno odgovarao stilu 'ljubav') te negativna korelacija religioznosti i 'indeksa seksualne liberalnosti' (mjera stava koji bi vjerojatno odgovarao stilu 'uloga') (Štulhofer, 2000.). U svezi s odnosom opće religioznosti, kao i religiozne orijentacije, i stila 'trans' – kojemu je, kako je prije rečeno, najvažniji osjećaj uživanja – teško je postaviti bilo što osim nul-hipoteze. Naime, dio vjernika zastupa stajalište današnje rimokatoličke Crkve po kojemu tijelo, spolnost i spolni užitci sami po sebi nisu ništa loše nego, dapače, Božji dar (Häring, 1986.; Šolić, 1994.). Ostali, međutim, ne znajući ili ne prihvaćajući pravo stajalište današnje Crkve, smatraju tijelo, spolnost i spolne užitke samo po sebi nečim lošim.

Istraživanja odnosa religioznosti i prosocijalnosti

Trimble (1997.) u svom pregledu i metaanalizi prošlih istraživanja navodi pozitivnu korelaciju intrinzične religioznosti i altruizma (u prosjeku je $r=0.27$), a negativnu korelaciju ekstrinzične religioznosti i altruizma (u prosjeku je $r=-0.18$). Intrin-

zična religioznost najčešće pozitivno korelira i sa socijalnom poželjnošću (u prosjeku $r=0.15$), dok ekstrinzična religioznost s njom nije povezana.

Griffith i Rotter (1999.) navode da snažna vjera, posebno intrinzična, znači veće zadovoljstvo životom, veću osobnu sreću, veću socijalnu potporu prijatelja, veću empatiju, manju hostilnost, manje narcisoidnog iskorištavanja drugih, manje simptoma depresije i niži krvni tlak.

Nasuprot tome, Burriss i Tarpley (1998.) navode da su sadašnja istraživanja pokazala povezanost intrinzične religioznosti sa suptilnom egoističnom motivacijom za pomaganjem, a tipa religioznosti 'traganje' s ne otvoreno egoističnom, ali niti otvoreno empatičnom motivacijom za pomaganjem.

Istraživanja odnosa seksualnosti i prosocijalnosti

Odnos seksualnosti i prosocijalnosti do sada, izgleda, nije bio istraživani. Doduše, istraživane su spolne razlike u prosocijalnosti (Raboteg-Šarić, 1995.); također je istraživano u kojoj su mjeri ženama spolno privlačni prosocijalni muškarci, a u kojoj oni dominantni (Miller, 1994.; Graziano i sur., 1995.). Čini se, međutim, da uopće nije istraživano kakva je seksualna praksa i kakvi su stavovi o seksualnosti prosocijalnih osoba u odnosu na one manje prosocijalne. Prema nekim kršćanskim tumačenjima, ako ljubav nije na prvom mjestu u neseksualnim odnosima, neće biti ni u seksualnim, i obratno.³

Mogli bismo pretpostaviti sljedeće: ako je religioznost (opća, intrinzična i ekstrinzična) povezana sa seksualnošću onako kako je prije spomenuto te ako je istodobno povezana s prosocijalnošću, onda je i seksualnost možda povezana s prosocijalnošću, i to na način da su 'ljubav' te dob stupanja u spolne odnose u pozitivnoj, a 'uloga' te broj seksualnih partnera u negativnoj vezi s empatijom i altruizmom. Dakle, za one koji su kasnije stupili u (predbračne) spolne odnose i koji su imali manje (predbračnih) seksualnih partnera, kao i za one koji više preferiraju stil 'ljubav', a manje stil 'uloga', mogli bismo očekivati da su empatičniji i altruističniji.

Teorije konzistencije

Zajednička svim teorijama konzistencije jest postavka da svaki pojedinac ima niz naučenih kognicija o sebi i svojoj okolini (izraženih kroz mišljenja, vrijednosti, stavove, emocije i ukupno ponašanje) te postavka da je, u slučaju nesklada među tim kognicijama, pojedinac motiviran da nešto poduzme ili promijeni kako bi uspostavio konzistentan odnos među njima (Kamenov, 2000.). S obzirom na to mogli bismo očekivati da je više onih koji imaju koliko-toliko usklađene kognicije o vlastitoj religioznosti, seksualnosti i prosocijalnosti nego onih kojima

su te kognicije potpuno neusklađene. U tom bismo slučaju na grupnoj razini ustanovili povezanost ovih triju koncepata.

Prema Festingerovoj teoriji, što osoba veću važnost pridaje kognitivnim elementima i što su ti elementi za više drugih elemenata relevantni, to se disonanca može prije javiti i može biti veća. Primjerice, za religiozniju osobu važnije je nego za manje religioznu ono što njena religija propisuje u svezi s ponašanjem. Stoga će ona prije i jače nego ona druga osoba doživjeti kognitivnu disonancu u slučaju da se ponaša suprotno vlastitoj vjeri (prepusti se seksualnoj razuzdanosti, ne iskaže ljubav prema bližnjemu...). Također, religioznost je važna za mnoga druga područja – za seksualne stavove i ponašanja, za političke stavove, pomoć drugoj osobi, opraštanje, odnos prema novcu, odnos prema sebi (umjerenost u jelu, piću, pušenju...), brigu o prirodi i životinjama itd. Religiozna osoba, posebno ona kojoj je vjera vrlo važna, stoga vrlo lako može doživjeti kognitivnu disonancu – jer za to je dovoljno da 'nepropisno' postupi u bilo kojoj od tih brojnih situacija. U nastojanju da održava kognitivnu konsonancu, ona će se postavljati – kognitivno i/ili bihevioralno – tako da svi njezini (međusobno relevantni) kognitivni elementi (religioznost, prosocijalno ponašanje, seksualnost...) budu što više i što prije međusobno usklađeni.

Neki autori ne govore o potrebi za dosljednošću vlastitog doživljavanja i ponašanja u različitim situacijama, već zastupaju stajalište da je u osnovi, primjerice, i seksualnosti i religioznosti neko isto zajedničko svojstvo. Prema MacKneeu (1997.), u osnovi i seksualnosti i religioznosti (autor piše 'duhovnosti') jest ljudski osjećaj nekompletnosti i potreba za vlastitom cjelovitošću. Kroz seksualnost osjećaj vlastite cjelovitosti pruža nam osoba suprotnog spola, a kroz religioznost taj osjećaj stječemo odnosom s Bogom ili božanstvom. Ovu ideju mogli bismo nadopuniti uzimajući u obzir ne samo seksualne nego i neseksualne odnose s drugim ljudima. Mogli bismo tako pretpostaviti da je u osnovi i seksualnosti i religioznosti i prosocijalnog ponašanja ista potreba – potreba za cjelovitošću vlastite osobe – koja bi onda uvjetovala međusobnu korelaciju seksualnosti, religioznosti i prosocijalnog ponašanja. No ta se pretpostavka, naravno, ne bi mogla provjeriti samo ispitujući povezanost ovih triju koncepata.⁴

PROBLEMI I HIPOTEZE

1) Ispitati povezanost mjera religioznosti i seksualnosti

Na osnovi teorija konzistencije, kao i rezultata prijašnjih istraživanja, očekujemo da će se pokazati negativna korelacija mjere opće i mjere intrinzične religioznosti sa seksualnim stilom 'uloga' i s brojem seksualnih partnera, a pozitivna korelacija tih dviju mjera religioznosti sa seksualnim stilom 'ljubav' i s dobi stupanja u spolne odnose. Ekstrinzična religioznost tre-

bala bi obratno korelirati – pozitivno sa stilom 'uloga' i s brojem seksualnih partnera, a negativno sa stilom 'ljubav' i s dobi stupanja u spolne odnose. Ne očekujemo povezanost između mjera religioznosti i stila 'trans'.

2) Ispitati povezanost mjera religioznosti i prosocijalnosti

Na osnovi teorija konzistencije, kao i rezultata prethodnih istraživanja, očekujemo pozitivnu povezanost opće te intrinzične religioznosti s emocionalnom empatijom i altruizmom. Ekstrinzična religioznost trebala bi biti negativno povezana s emocionalnom empatijom i altruizmom.

3) Ispitati povezanost mjera seksualnosti i prosocijalnosti

Na temelju teorija konzistencije, ali i na temelju pretpostavljenih korelacija mjera religioznosti i seksualnosti te mjera religioznosti i prosocijalnosti, očekujemo također povezanost mjera seksualnosti i prosocijalnosti, i to na sljedeći način: stil 'ljubav' te dob stupanja u spolne odnose u pozitivnoj, a 'uloga' te broj seksualnih partnera u negativnoj vezi s emocionalnom empatijom i altruizmom. Ne očekujemo povezanost između stila 'trans' i mjera prosocijalnosti.

4) Ispitati razlike između seksualno neiskusnih i seksualno iskusnih studenata u pogledu mjera religioznosti te emocionalne empatije i altruizma.

Na osnovi teorija konzistencije, kao i rezultata ranijih istraživanja, očekujemo da će seksualno neiskusni studenti u odnosu na seksualno iskusne imati značajno više rezultate na mjerama opće i intrinzične religioznosti, kao i na mjerama emocionalne empatije i altruizma, a značajno niže rezultate na mjeri ekstrinzične religioznosti.

METODA

Sudionici

Anketirano je ukupno 248 studenata Sveučilišta u Zagrebu, 133 ženska i 115 muških studenata (Filozofski fakultet, Fakultet strojarstva i brodogradnje i Fakultet elektrotehnike i računarstva). U obradbu su mogli ući odgovori 223 sudionika, 118 ženskih i 105 muških. Raspon dobi tih sudionika bio je od 19 do 34 godine. 71 sudionik nije imao spolne odnose (28,6% od broja svih anketiranih). Među njima je bilo 29 muških (25,2% od ukupnog broja muških sudionika) i 42 ženska sudionika (31,6% od ukupnog broja ženskih sudionika). Njihovi odgovori u svezi sa seksualnim stilovima nisu za probleme ovog istraživanja bili relevantni: budući da ovi sudionici nemaju seksualnog iskustva, pretpostavljamo da ne mogu znati kakav seks

vole odnosno kako će ga prakticirati i koliko će preferirati pojedini stil. Stoga je sva statistička obradba vezana za odgovore o seksualnim stilovima (i za dob stupanja u spolne odnose) rađena na uzorku od samo 152 seksualno iskusna studenta. Obradba koja nije vezana za te varijable rađena je na osnovi odgovora iskusnih i neiskusnih studenata, dakle za njih 223.

Instrumenti

Upitnik intrinzično/ekstrinzične religiozne orijentacije

Upitnik korišten u ovom istraživanju predstavlja pokušaj revizije dvaju prethodno korištenih upitnika. Prvi referentni upitnik jest *Intrinsic/Extrinsic Scale* (IES; autor je Feagin, 1964., prema Vac, 1999.), ili u prijevodu: Skala intrinzične i ekstrinzične religiozne orijentacije (SIERO), kakav je upotrijebila Neda Vac (1999.) za svoj diplomski rad. Drugi referentni upitnik jest 'Age Universal' I-E Scale (AU; autori su Gorsuch i Venable, 1983.), koji predstavlja reviziju *Religious Orientation Scale* (ROS; autori su Allport i Ross, 1967.).

Upitnik upotrijebljen u ovom istraživanju, kao i SIERO, sadrži ljestvicu od 4 stupnja za odgovore (1-u potpunosti se slažem, 4-uopće se ne slažem), čime su izbjegnuti neutralni odgovori. Umjesto SIERO-vih čestica 8, 9, 11, 13, 14 i 15 uvedene su revidirane ROS-ove čestice 4, 15, 2, 1 i 17. Ovaj upitnik ima 20 čestica: subskala intrinzične religioznosti ima 8 čestica, a ekstrinzične religioznosti 11 čestica; na jednoj čestici pripadnost nekoj od subskala ovisi o ispitanikovu odgovoru. Svi prethodni upitnici koje smo naveli sadrže religijski pristrane tvrdnje, tj. tvrdnje kojima se implicira da osoba jest koliko-toliko religiozna te da je religiozna na judeokršćanski način. Ovim se upitnikom pokušalo što je više moguće otkloniti taj nedostatak.

Faktorska valjanost. Općenito možemo reći da su rezultati faktorske analize upitnika I/E religiozne orijentacije na našem uzorku u skladu s rezultatima faktorskih analiza koje su dobili drugi istraživači. Potvrđena je njegova trofaktorska struktura (intrinzična, ekstrinzično-socijalna i ekstrinzično-personalna religiozna orijentacija), s jedne strane, a, s druge strane, čestice unaprijed označene kao one koje pripadaju intrinzičnoj ili ekstrinzičnoj subskali uglavnom su saturirane odgovarajućim faktorom. Ovo vrijedi i na ukupnom uzorku (223 studenta) i na poduzorku seksualno iskusnih (152 studenta).

Pouzdanost. Mjere intrinzične religiozne orijentacije uglavnom imaju zadovoljavajuće koeficijente pouzdanosti (prosječni Cronbach alfa iznosi od 0.77 do 0.83 za različite verzije skale) nasuprot mjerama ekstrinzične religiozne orijentacije (prosječni Cronbach alfa iznosi od 0.56 do 0.69) (Trimble, 1997.). Pouzdanost intrinzične subskale u našem istraživanju, na uzorku

od 223 studenta, iznosi 0.844, a ekstrinzične 0.332. Tri čestice ekstrinzično-personalne subskale imaju znatno veću pouzdanost (0.667) nego cijela ekstrinzična subskala. Isto vrijedi i za četiri čestice ekstrinzično-socijalne subskale (pouzdanost iznosi 0.603).

Nakon 20 čestica upitnika religiozne orijentacije slijedi još jedna čestica. Na ljestvici od 0 do 5 ('nimalo' do 'potpuno') treba označiti koliko se osoba smatra vjernikom odnosno koliko njoj osobno znači vjera (bilo da redovito ide u crkvu i drži se njezinih formalnih običaja bilo da to ne čini). Upitnik završava pitanjem o tome kojoj vjeri osoba pripada ako je vjernik.

Upitnik seksualnih stilova

Korištena je prevedena i skraćena verzija Mosherova upitnika (Mosher, 1998.) *Sexual Path Preferences Inventory*, koji se sastoji od 90 čestica, mjenjenih 7-stupanjskom skalom (0 znači 'potpuno netočno za mene', a 6 'potpuno točno za mene'), organiziranih u 30 tripleta s obzirom na kategoriju: seksualne metafore (2 tripleta), raspoloženje (2 tripleta), ambijent (2 tripleta), seksualne tehnike (3 tripleta), seksualni stil (2 tripleta), idealni partner (3 tripleta), seksualni razgovor (2 tripleta), seksualne fantazije (4 tripleta), idealni seks (3 tripleta), muzika (1 triplet), orgazmi (3 tripleta), emocije (1 triplet) i značenje seksa (2 tripleta). Tri čestice u svakoj grupi (tripletu) predstavljaju tri seksualna stila. Pri konstrukciji upitnika pazilo se da tripleti iste kategorije ne slijede jedan za drugim te da redak čestica koje predstavljaju različite stilove nije uvijek isti, npr. seksualni stil 'trans' u nekom tripletu je prva čestica, a u nekom treća.

Za naše istraživanje smatrali smo prikladnim skratiti Mosherov upitnik, ali tako da od svake kategorije ostane barem jedan triplet, a najviše dva; samo smo kod 'seksualnih tehnika' uzeli sva tri tripleta budući da su nam sva tri međusobno izgledala dosta različita po česticama pojedinog stila. Na taj smo način upitnik skratili sa 90 čestica na 63.⁵

Autor navodi i visoku pouzdanost (Cronbach alfa) ovog upitnika na uzorku od 100 seksualno iskusnih odraslih muškaraca i žena: cijeli upitnik – 0.93; 'uloga' – 0.92; 'trans' – 0.86; 'ljubav' – 0.91 (Mosher, 1998.). Pouzdanost u našem istraživanju, na uzorku od 152 seksualno iskusna studenta iznosi: za 'ulogu' – 0.883, 'trans' – 0.763 i 'ljubav' – 0.896.

Valjanost. U Sirkinovu istraživanju (1985., prema Mosher, 1998.) preferiranje 'transa' bilo je povezano s preferiranjem drugih dvaju stilova. U istom istraživanju ipak je pokazano da je 'trans' različit i od 'uloge' i od 'ljubavi': oni koji su preferirali 'trans' – u odnosu na one koji ga nisu preferirali – doživjeli su veću uzbuđenost i radost u odgovoru na vođeno maštanje i reagirali su većim seksualnim uzbuđenjem kad su bili hipno-

tizirani. Uz to, Klayman je 1994. (prema Frey i Hojjat, 1998.) pokazao da su preferencije stilova različito povezane s određenim doživljajima i osobinama, npr. seksualno iskustvo i čestina seksualnih fantazija pozitivno su povezani s 'ulogom' i negativno s 'ljubavi', a seksualna krivnja pozitivno s 'ljubavi'.

Prije svih indikatora seksualnih stilova, u upitniku je postavljeno nekoliko općih pitanja: o spolu, o dobi, o dobi stupanja u spolne odnose i o broju dosadašnjih seksualnih partnera.

Upitnik prosocijalnosti

Ova mjera sadrži upitnike emocionalne empatije, altruizma i socijalne poželjnosti, koji su preuzeti od Zore Raboteg-Šarić (Raboteg-Šarić, 1993.).

Skala emocionalne empatije. Ispitanik treba uzeti svaku od 19 tvrdnji, na skali od 5 stupnjeva, označiti u kolikoj se mjeri sadržaj tvrdnje odnosi na njega (0 znači 'uopće se ne odnosi na mene', 4 znači 'u potpunosti se odnosi na mene'). Pouzdanost upotrijebljene mjere emocionalne empatije u našem istraživanju (odgovori 223 sudionika)⁶ iznosi Cronbach alfa = 0.849.

Skala altruizma. Instrument se sastoji od 17 tvrdnji, a na skali od 0 do 5 treba procijeniti koliko se učestalo javljalo određeno ponašanje (pri čemu je 0 'nikada', a 5 'vrlo često'). Pouzdanost u našem istraživanju iznosi Cronbach alfa = 0.811.

Skala socijalne poželjnosti (skraćeni oblik Marlowe-Crowneove skale). Skala se sastoji od 13 tvrdnji, gdje je za svaku od njih ispitaniku ponuđena mogućnost odgovora točno (T) ili netočno (N). Pouzdanost u našem istraživanju iznosi Cronbach alfa = 0.653.

I za ovaj je set varijabli (emocionalna empatija, altruizam i socijalna poželjnost) na početku postavljeno pitanje o spolu i dobi.

Postupak

Prikupljanje podataka provedeno je grupno, u četiri navrata, na studentima različitih fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Autor je ispitanicima dao usmenu uputu te im je, uz pomoć jednog ili dva dobrovoljca, podijelio upitnike. Svaki sudionik ispunjavao je tri upitnika. Jedan je bio upitnik seksualnih stilova, drugi prosocijalnosti (sadrži upitnike empatije, altruizma i socijalne poželjnosti), a treći religioznosti. Njihov redosljed bio je rotiran. Prosječno vrijeme ispunjavanja triju upitnika bilo je 15-20 minuta. Sudionicima je u uputi (krivo) rečeno da se svako od tri područja istražuje posebno (a ne u međusobnom odnosu), kako ne bi namjerno odgovarali tako da potvrde ili opovrgnu postavljene hipoteze o odnosima tih područja. Neki bi, naime, želeći potvrditi ili opovrgnuti naša očekivanja, zapravo bili neiskreni u svojim odgovorima. Premda upitnik seksualnih stilova podrazumijeva da ispitanik ima seksualno iskustvo, tj. da je imao spolne odnose, autor je uputom pozvao i studente bez seksualnog iskustva da ga pokušaju ispuniti. (Odgovori tih studenata na ovom upitniku ipak nisu obrađeni.)

REZULTATI I RASPRAVA

Spolne razlike na ispitivanim varijablama

Premda ispitivanje spolnih razlika nije bilo jedan od problema ovog istraživanja, ipak je podatak o sličnosti ili razlici među spolovima na nekoj psihološkoj varijabli previše značajan da bismo ga jednostavno previdjeli. Stoga su testirane razlike među spolovima.

Varijable	Mladići			Djevojke			t	df	p
	N	M	SD	N	M	SD			
opća religioznost	105	2.64	1.338	118	2.77	1.405	0.722	221	0.471
intrinzična religioznost	105	23.42	9.067	118	23.06	8.573	-0.304	221	0.761
ekstrinzična religioznost	105	34.51	5.584	118	33.65	5.369	-1.174	221	0.242
ekstr-personalna religioznost	105	9.84	3.061	118	9.75	2.882	-0.211	221	0.833
seksualni stil 'uloga'	76	73.41	13.919	76	66.68	22.640	-2.206	150	0.029
seksualni stil 'trans'	76	81.57	9.928	76	80.87	15.739	-0.327	150	0.744
seksualni stil 'ljubav'	76	77.78	16.772	76	85.79	18.903	2.764	150	0.006
dob stupanja u spolne odnose	76	18.39	1.698	76	18.45	1.775	-0.187	150	0.852
emocionalna empatija	104	52.97	9.187	118	57.53	8.377	3.863	220	0.000
altruizam	103	42.62	8.030	116	44.97	7.704	2.203	217	0.029
socijalna poželjnost	100	5.25	2.618	109	5.23	2.774	-0.055	207	0.956

Napomena: značajnost spolnih razlika u ekstrinzično-socijalnoj religioznosti i u broju partnera ispitana je neparametrijskim testovima.

❶ **TABLICA 1**
Rezultati t-testova kojima je ispitana značajnost spolnih razlika na mjerenim varijablama

Kao što se vidi na tablici 1, spolnih razlika na varijablama religioznosti nije bilo, no jest na varijablama seksualnih stilova te varijablama prosocijalnosti. Svi ovi rezultati u skladu su s rezultatima dosadašnjih istraživanja. Izostanak spolnih razlika u I/E religioznoj orijentaciji u skladu je s onim što navodi Donahue (1985.): naime, istraživanja najčešće ili ne pokazuju spolnu razliku ili je pokazuju u smislu da žene izražavaju veću intrinzičnu religioznost nego muškarci. U pogledu mjera seksualnosti, studentice su u odnosu na studente imale statistički značajno niži rezultat na mjeri 'uloge', a viši na mjeri 'ljubavi'. Na mjeri 'transa' nije bilo značajne spolne razlike. Ovo potvrđuje nalaze Sirkina (1985., prema Frey i Hojjat, 1998.) te Maciana i Moshera (1994.). Nema spolne razlike s obzirom na dob stupanja u spolne odnose i broj dosadašnjih partnera (u oba poduzorka najviše je onih koji nisu imali nijednog partnera; također, u oba poduzorka centralna vrijednost je jedan partner). Studentice su u odnosu na studente imale statistički značajno viši rezultat na mjerama emocionalne empatije i altruizma. To je u skladu s rezultatima koji se u istraživanjima najčešće dobivaju (Raboteg-Šarić, 1995.). Na varijabli socijalna poželjnost nije bilo spolne razlike, a takav je rezultat dobila i Raboteg-Šarić (1995.).

	R	RI	RE	REs	REp	U	T	LJ	DS	P	E	A	SP
R	1	<u>,723</u>	<u>-,203</u>	<u>,380</u>	<u>,324</u>	-,010	,052	,152	-,008	-,109	<u>,209</u>	<u>,210</u>	,069
RI		1	<u>-,233</u>	<u>,500</u>	<u>,359</u>	-,010	-,009	,184	-,042	-,166	<u>,248</u>	,125	,104
RE			1	<u>,420</u>	<u>,491</u>	,000	,063	,144	-,087	-,042	,074	,040	-,018
REs				1	<u>,327</u>	,001	-,038	<u>,245</u>	-,085	-,144	<u>,198</u>	,094	,066
REp					1	,061	,102	,138	-,125	-,117	<u>,262</u>	<u>,180</u>	,129
U						1	<u>,716</u>	,038	-,217	<u>,241</u>	,009	,080	-,073
T							1	<u>,397</u>	-,042	,139	<u>,171</u>	,138	-,095
LJ								1	,174	-,193	<u>,511</u>	,094	,073
DS									1	<u>-,510</u>	,090	-,040	-,029
P										1	-,132	-,006	-,056
E											1	<u>,409</u>	,066
A												1	,089
SP													1

Legenda: ($p < 0.05$, $p < 0.01$, $p < 0.001$) R – opća samoprocjena religioznosti, RI – intrinzična religioznost, RE – ekstrinzična religioznost, REs – ekstrinzično-socijalna religioznost, REp – ekstrinzično-personalna religioznost, U – seksualni stil 'uloga', T – seksualni stil 'trans', LJ – seksualni stil 'ljubav', DS – dob stupanja u spolne odnose, P – broj dosadašnjih seksualnih partnera, E – emocionalna empatija, A – altruizam i SP – socijalna poželjnost

■ **TABLICA 2**
Interkorelacije mjernih varijabli religioznosti, seksualnosti i prosocijalnosti, izračunane na osnovi odgovora 223 studenta

Napomena: Korelacije varijabli U, T, LJ i DS (njihove međusobne korelacije te one između njih i svih ostalih varijabli) izračunane su na osnovi odgovora samo 152 seksualno iskusna studenta. Za varijable REs i P nisu prikazane vrijednosti Pearsonovih već Spearmanovih rang-korelacija, jer su distribucije vrijednosti na tim varijablama previše asimetrične (nalikuju negativno deceleriranim krivuljama).

Korelacije varijabli unutar pojedinih upitnika

Kao što se vidi na tablici 2, korelacija između intrinzične i ekstrinzične religioznosti iznosi $r = -0.233$ ($p < 0.001$), između intrinzične i opće religioznosti $r = 0.723$ ($p < 0.001$), a između ekstrinzične i opće religioznosti $r = -0.203$ ($p < 0.01$). Ovi rezultati u skladu su s rezultatima prijašnjih istraživanja (prema Donahue, 1985.). Ekstrinzično-socijalna i ekstrinzično-personalna religioznost u slabim su do umjerenim korelacijama – i međusobno ($r = 0.327$, $p < 0.001$) i sa svim drugim mjerama religioznosti.

Seksualni stil 'trans' značajno pozitivno korelira sa stilom 'ljubav' ($r = 0.397$, $p < 0.001$) i još jače sa stilom 'uloga' ($r = 0.716$, $p < 0.001$). 'Uloga' i 'ljubav' ne koreliraju ($r = 0.038$). Ovo je u skladu s rezultatima Sirkinova istraživanja (1985., prema Mosher, 1998.). Istraživanja kriterijske valjanosti ipak su pokazala da je 'trans' različit od drugih dvaju stilova. Međutim, tako visoka povezanost između 'transa' i 'uloge' (više od 50% zajedničke varijance) kakvu smo u ovom istraživanju dobili, ukazuje nam da sudionici nisu diskriminirali ta dva stila.⁷ Drugim riječima, umjesto o tri očekivana stila – 'uloga', 'trans' i 'ljubav' – ovdje je možda bolje govoriti o samo dva stila – 'ljubav' i 'uloga/trans'. Dob stupanja u spolne odnose u negativnoj je korela-

ciju sa stilom 'uloga' ($r=-0.217$, $p<0.01$) i u pozitivnoj korelaciji sa stilom 'ljubav' ($r=0.174$, $p<0.05$). Broj dosadašnjih partnera u pozitivnoj je korelaciji sa stilom 'uloga' ($\rho=0.241$, $p<0.01$) i u negativnoj korelaciji sa stilom 'ljubav' ($\rho=-0.193$, $p<0.05$).⁸ Dakle, studenti koji su kasnije stupili u spolne odnose i koji su imali manje partnera, manje preferiraju stil 'uloga', a više stil 'ljubav'. Ovakvi rezultati u skladu su s onima koje su dobili Klayman (1994., prema Frey i Hojjat, 1998.) te Frey i Hojjat (1998.). Općenito, korelacije dobi stupanja u spolne odnose, kao i broja partnera, sa stilovima 'uloga' i 'ljubav', ukazuju da je 'uloga' permisivan ('liberalan'), a 'ljubav' nepermisivan ('konzervativan') stil. Izostanak korelacija dobi stupanja u spolne odnose i broja partnera sa stilom 'trans' ukazuje da je to permisivno neutralan stil.

Kao što se i moglo očekivati na osnovi dosadašnjih istraživanja prosocijalnog ponašanja, mjera emocionalne empatije i mjera altruizma značajno pozitivno koreliraju – $r=0.409$ ($p<0.001$). Na uzorku istraživanja Raboteg-Šarić ta je korelacija iznosila $r=0.451$ ($p<0.001$) (Raboteg-Šarić, 1995.). Ova povezanost iznova potvrđuje da empatija predstavlja osnovu altruističnog ponašanja. S druge strane, mjera socijalne poželjnosti ne korelira ni s emocionalnom empatijom ni s altruizmom.

Korelacije religioznosti i seksualnosti

Između pet varijabli religioznosti i pet varijabli seksualnosti pokazale su se samo četiri značajne povezanosti: između intrinzične religioznosti i seksualnog stila 'ljubav' ($r=0.184$, $p<0.05$), intrinzične religioznosti i broja partnera ($\rho=-0.166$, $p<0.05$), ekstrinzično-socijalne religioznosti i stila 'ljubav' ($\rho=0.245$, $p<0.01$) i između ekstrinzično-socijalne religioznosti i broja partnera ($\rho=-0.144$, $p<0.05$) (tablica 2). Što student ima izraženiju intrinzično-religioznu orijentaciju i/ili ekstrinzično-socijalnu, vjerojatno će više preferirati stil 'ljubav' i imati manje partnera.

Izostanak korelacija varijabli religioznosti i stila 'trans' i pak je u skladu s hipotezom. Povezanosti nema jer 'trans' je sasvim neutralan u pogledu seksualne 'konzervativnosti' i 'liberalnosti' (permisivnosti) (na što ukazuje njegova povezanost i s 'ljubavi' i s 'ulogom' te izostanak njegove povezanosti s dobi stupanja u spolne odnose i s brojem partnera). On prije svega implicira važnost osjećaja uživanja i opuštenosti u seksu a ne treba li sve to biti unutar čvrste emocionalne veze s jednim partnerom ili pak unutar tzv. slobodnih veza i unutar slučajnog seksa. Ono što je najvažnije u 'transu', zapravo je važno u svakom spolnom odnosu, bio on unutar emocionalne veze ili ne.

Protivan hipotezi jest izostanak korelacija između mjera religioznosti i stila 'uloga'. Međutim, naglasak na uzbuđenju,

kao i na užitku u seksu, ne isključuje ljubav između partnera ('uloga' i 'ljubav' ne koreliraju). Osobi može biti važno i jedno i drugo, tj. može preferirati i 'ulogu' i 'ljubav'. Iz toga proizlazi da dosljednost vjeri ne znači da vjernik ne bi trebao preferirati stil 'uloga'. Također, dosljednost vlastitom svjetonazoru ne znači da onaj tko preferira 'ulogu', ne bi trebao biti vjernik. Otuda bi bilo razumljivo zašto se nije pokazala povezanost religioznosti i ovog stila. Ipak, s obzirom na to da se stil 'uloga' i u ovom i u prijašnjim istraživanjima pokazuje kao "liberalan" stil (pozitivna korelacija s brojem partnera i negativna s dobi stupanja u spolne odnose), rezultate bismo mogli interpretirati i kao iskazanu nedosljednost u mladića i djevojaka.

Kao što smo i očekivali, intrinzična religioznost negativno korelira s brojem partnera, dakle veća intrinzična religioznost znači manji broj partnera. Ovo vrijedi i za ekstrinzično-socijalnu religioznost, iako smo za ekstrinzičnu religioznost očekivali da će pozitivno korelirati s brojem partnera. Suprotno našem očekivanju, nijedna od mjera religioznosti ne korelira s dobi stupanja u spolne odnose.

Ako parcijalizacijom kontroliramo spol, događa se samo jedna promjena – javlja se korelacija između ekstrinzične religioznosti i stila 'ljubav' ($r=0.168$, $p<0.05$). Uz kontrolu dobi, gube se korelacije između broja partnera i intrinzične ($r=-0.121$, $p=0.082$) odnosno ekstrinzično-socijalne religioznosti ($r=-0.077$, $p=0.268$). Ako kontroliramo prosocijalnost (emocionalnu empatiju i altruizam zajedno), gube se sve četiri nađene kros-korelacije: intrinzične religioznosti i 'ljubavi' ($r=0.109$, $p=0.186$), ekstrinzično-socijalne religioznosti i 'ljubavi' ($r=0.151$, $p=0.065$), intrinzične religioznosti i broja partnera ($r=-0.110$, $p=0.105$) te ekstrinzično-socijalne religioznosti i broja partnera ($r=-0.092$, $p=0.177$). Navedeni rezultati ukazuju da se (kros)korelacije u ovom istraživanom odnosu javljaju zbog toga što prosocijalnost istodobno utječe na varijable religioznosti i varijable seksualnosti te zbog povezanosti dobi i broja partnera.⁹

Korelacije religioznosti i prosocijalnosti

Pokazalo se šest korelacija: između opće religioznosti i emocionalne empatije ($r=0.209$, $p<0.01$), opće religioznosti i altruizma ($r=0.210$, $p<0.01$), intrinzične religioznosti i emocionalne empatije ($r=0.248$, $p<0.001$), ekstrinzično-socijalne religioznosti i emocionalne empatije ($r=0.198$, $p<0.01$), ekstrinzično-personalne religioznosti i emocionalne empatije ($r=0.262$, $p<0.001$) i između ekstrinzično-personalne religioznosti i altruizma ($r=0.180$, $p<0.01$) (tablica 2). Veća opća, intrinzična, ekstrinzično-socijalna i ekstrinzično-personalna religioznost sudionika znači i njihovu veću emocionalnu empatiju. Također, veća opća i ekstrinzično-personalna religioznost znače i veći altruizam.

Bez obzira na to govorimo li o vjernicima ili nevjernicima među sudionicima, mogli bismo reći – s obzirom na slabu povezanost mjera religioznosti i altruizma – da dobar dio njih vjeru shvaća tako da je donekle odvoja od onoga što ta ista vjera nalaže u pogledu ponašanja prema 'bližnjemu'. Moralni teolozi okvalificirali bi to kao odvajanje religioznog života od onog čudorednog. Dakako, ovdje pod ponašanjem prema bližnjemu ne mislimo tek na zapovijedi iz Mojsijeva dekaloga – poštuju oca i majku, ne ubij, ne ukradi i ne laži – već mislimo na mnogo više od toga, na altruizam. Možemo reći da sudionici, kao skupina, ne pokazuju dosljednost u smislu združeności religioznog života i altruističnog ponašanja prema drugim ljudima. Među sudionicima je, izgleda, premalo altruističnih vjernika, tj. vjernika koji su ujedno i altruisti te altruista koji su ujedno i vjernici.

Parcijalizacijom, uz kontrolu spola, odnosno dobi, ništa se ne mijenja u odnosu religioznosti i prosocijalnosti. Također nema bitnih promjena ako se kontrolira broj partnera. Međutim, ako se kontroliraju seksualni stilovi ili stilovi i dob stupanja u spolne odnose, neke se korelacije gube, a sve ostale znatno se smanjuju.¹⁰ Takav rezultat ukazuje da je povezanost religioznosti i prosocijalnosti znatno određena nekim aspektima seksualnosti koji utječu i na religioznost i na prosocijalnost.

Korelacije seksualnosti i prosocijalnosti

U odnosu između varijabli seksualnosti i prosocijalnosti pokazale su se svega tri povezanosti: između stila 'trans' i emocionalne empatije ($r=0.171$, $p<0.05$), stila 'ljubav' i emocionalne empatije ($r=0.511$, $p<0.001$) te između broja partnera i emocionalne empatije ($\rho=-0.132$, $p<0.05$) (tablica 2). Od ovih triju korelacija samo prva nije u skladu s hipotezom. Dok za stil 'ljubav' možemo reći da donekle korelira i s religioznošću i s prosocijalnošću (u pozitivnom smislu), a za stil 'uloga' da ne korelira ni s religioznošću ni s prosocijalnošću, za stil 'trans' proizlazi da ne korelira s religioznošću, ali korelira donekle s prosocijalnošću (opet u pozitivnom smislu).

Rezultati, dakle, pokazuju da su oni sudionici koji preferiraju stil 'ljubav', ali i stil 'trans', ujedno više emocionalno empatični. Vrijedi i obratno: za više emocionalno empatične sudionike veća je vjerojatnost preferiranja stilova 'ljubav' i 'trans'. Nadalje, što su sudionici imali više partnera, to su manje empatični (i obratno), ali treba naglasiti da se radi o vrlo slaboj korelaciji i da broj partnera ništa ne govori o izraženosti altruizma. Broj partnera bi možda izrazitije korelirao i s mjerama religioznosti i prosocijalnosti, a možda bi i dob stupanja u spolne odnose korelirala s tim mjerama da su sudionici bili manje homogeni u pogledu broja partnera i u pogledu dobi

stupanja u spolne odnose. Naime, većinu u cjelokupnom uzorku (133 od 223 sudionika) čine oni koji nisu imali nijednog ili su imali samo jednog partnera. Samo po jedan student imao je 12 odnosno 15 partnera, a samo dva studenta po 20 partnera. Također, najveći broj studenata u spolne odnose stupio je sa 17, 18 i 19 godina. S 15 godina stupilo ih je samo četvero, a s 14 godina samo jedan student.

Parcijalizacijom uz kontrolu spola, odnosno dobi, jednako kao i uz kontrolu varijabli religioznosti, ništa se ne mijenja u nađenom odnosu seksualnosti i prosocijalnosti. Ovo ukazuje da nađena povezanost seksualnosti i prosocijalnosti nije posljedica zajedničke povezanosti tih dvaju područja s religioznošću. To ujedno pokazuje da je neopravdan način na koji smo postavili hipoteze o odnosu seksualnosti i prosocijalnosti. Moćnije je da su nađene korelacije iz ovog odnosa posljedica zajedničke povezanosti dvaju područja s općom emocionalnošću ili sa zrelosti (samoaktualiziranosti) ličnosti. Na primjer, opravdano bi bilo pretpostaviti da su empatija i altruizam svojstva zrele ličnosti¹¹ te da zrele ličnosti, nadalje, bolje odabiru partnere s kojima žele uspostaviti blizak i dugotrajan odnos. Stoga, kao posljedica zrelosti može proizaći negativna povezanost broja partnera i empatije te pozitivna povezanost 'ljubavi' i empatije.

● **TABLICA 3**

Korelacije između mjenjenih varijabli religioznosti, seksualnosti i prosocijalnosti, posebno za muški (desno od dijagonale) i posebno za ženski (poduzorak (lijevo od dijagonale))

	R	RI	RE	REs	REp	U	T	LJ	DS	P	E	A	SP
R	1	<u>,721</u>	<u>-,262</u>	<u>,383</u>	<u>,256</u>	<u>-,073</u>	<u>,061</u>	<u>,144</u>	<u>,151</u>	<u>-,140</u>	<u>,205</u>	<u>,146</u>	<u>-,047</u>
RI	<u>,731</u>	1	<u>-,311</u>	<u>,486</u>	<u>,289</u>	<u>,063</u>	<u>,072</u>	<u>,272</u>	<u>,145</u>	<u>-,195</u>	<u>,268</u>	<u>,071</u>	<u>,098</u>
RE	<u>-,147</u>	<u>-,162</u>	1	<u>,403</u>	<u>,523</u>	<u>-,011</u>	<u>,138</u>	<u>,156</u>	<u>-,195</u>	<u>-,072</u>	<u>,108</u>	<u>,016</u>	<u>-,028</u>
REs	<u>,383</u>	<u>,495</u>	<u>,427</u>	1	<u>,320</u>	<u>,138</u>	<u>,204</u>	<u>,274</u>	<u>-,135</u>	<u>-,104</u>	<u>,242</u>	<u>,085</u>	<u>,021</u>
REp	<u>,389</u>	<u>,429</u>	<u>,460</u>	<u>,329</u>	1	<u>,020</u>	<u>,159</u>	<u>,285</u>	<u>,021</u>	<u>-,243</u>	<u>,311</u>	<u>,078</u>	<u>,233</u>
U	<u>,053</u>	<u>-,047</u>	<u>-,019</u>	<u>-,139</u>	<u>,105</u>	1	<u>,634</u>	<u>,140</u>	<u>-,055</u>	<u>,139</u>	<u>,050</u>	<u>,034</u>	<u>,065</u>
T	<u>,053</u>	<u>-,060</u>	<u>,012</u>	<u>-,231</u>	<u>,071</u>	<u>,758</u>	1	<u>,424</u>	<u>,177</u>	<u>,011</u>	<u>,241</u>	<u>,031</u>	<u>-,143</u>
LJ	<u>,129</u>	<u>,101</u>	<u>,180</u>	<u>,277</u>	<u>-,008</u>	<u>,049</u>	<u>,416</u>	1	<u>,166</u>	<u>-,137</u>	<u>,513</u>	<u>-,115</u>	<u>,038</u>
DS	<u>-,159</u>	<u>-,226</u>	<u>,025</u>	<u>-,031</u>	<u>-,271</u>	<u>-,322</u>	<u>-,174</u>	<u>,183</u>	1	<u>-,627</u>	<u>,202</u>	<u>,083</u>	<u>-,022</u>
P	<u>-,062</u>	<u>-,136</u>	<u>-,049</u>	<u>-,189</u>	<u>-,011</u>	<u>,319</u>	<u>,233</u>	<u>-,215</u>	<u>-,389</u>	1	<u>-,231</u>	<u>-,029</u>	<u>-,079</u>
E	<u>,202</u>	<u>,256</u>	<u>,087</u>	<u>,208</u>	<u>,234</u>	<u>,103</u>	<u>,174</u>	<u>,450</u>	<u>-,046</u>	<u>-,003</u>	1	<u>,371</u>	<u>,084</u>
A	<u>,256</u>	<u>,188</u>	<u>,089</u>	<u>,124</u>	<u>,287</u>	<u>,184</u>	<u>,232</u>	<u>,209</u>	<u>-,175</u>	<u>,049</u>	<u>,404</u>	1	<u>,058</u>
SP	<u>,169</u>	<u>,110</u>	<u>-,011</u>	<u>,097</u>	<u>,032</u>	<u>-,142</u>	<u>-,067</u>	<u>,082</u>	<u>-,037</u>	<u>-,018</u>	<u>,059</u>	<u>,120</u>	1

Legenda: ($p < 0.05$, $p < 0.01$, $p < 0.001$) R – opća samoprocjena religioznosti, RI – intrinzična religioznost, RE – ekstrinzična religioznost, REs – ekstrinzično-socijalna religioznost, REp – ekstrinzično-personalna religioznost, U – seksualni stil 'uloga', T – seksualni stil 'trans', LJ – seksualni stil 'ljubav', DS – dob stupanja u spolne odnose, P – broj dosadašnjih seksualnih partnera, E – emocionalna empatija, A – altruizam i SP – socijalna poželjnost

Napomena: Korelacije varijabli U, T, LJ i DS (njihove međusobne korelacije te one između njih i svih ostalih varijabli) izračunane su na osnovi odgovora 76 mladića odnosno 76 djevojaka (seksualno iskusnih), a ostale korelacije na temelju odgovora 100-105 mladića odnosno 109-118 djevojaka. Za varijable REs i P nisu prikazane vrijednosti Pearsonovih već Spearmanovih rang-korelacija, jer su distribucije vrijednosti na tim varijablama previše asimetrične (nalikuju negativno deceleriranim krivuljama).

Spolne razlike u povezanosti triju područja

Razmotrimo li sve koeficijente korelacija izračunane za muški i ženski poduzorak (tablica 3), uočiti ćemo znatno više značajnih korelacija u odnosu triju područja nego što ćemo ih uočiti na spolno mješovitom uzorku (u tablici 2). Spolne razlike u korelacijama postoje u sva tri istraživana odnosa, a relativno su najbrojnije kod odnosa religioznosti i seksualnosti (razlika u 8 od 10 korelacija, tj. u 80%). Interesantno je da se u ženskom poduzorku javljaju korelacije dobi stupanja u spolne odnose s intrinzičnom ($r=-0.226$, $p<0.05$) i s ekstrinzično-personalnom religioznošću ($r=-0.271$, $p<0.05$), kojih nema ni u muškom poduzorku ni u cijelom uzorku, a uz to korelacija DS i RI negativnog je predznaka, što je upravo suprotno onome što smo očekivali. Osim toga, u ženskom poduzorku altruizam korelira (pozitivno) s općom, intrinzičnom i ekstrinzično-personalnom religioznošću te sa stilom 'trans', dok u muškom poduzorku altruizam ne korelira ni s jednom varijablom religioznosti ili seksualnosti.

Razlike između seksualno neiskusnih i iskusnih studenata

Testiranje razlike između skupine od 152 iskusna i 71 neiskusnog studenta – u pogledu opće, intrinzične, ekstrinzične, ekstrinzično-socijalne i ekstrinzično-personalne religioznosti te u pogledu emocionalne empatije, altruizma i socijalne poželjnosti – pokazalo je da se te dvije grupe značajno razlikuju samo po intrinzičnoj, ekstrinzično-socijalnoj i ekstrinzično-personalnoj religioznosti, i to u smislu da su sve tri religioznosti izraženije u seksualno neiskusnih studenata. Intrinzična religioznost neiskusnih u prosjeku iznosi 25.45 (SD=9), a iskusnih 22.19 (SD=8.522), uz $t=-2.613$, $df=221$ i $p=0.010$. Razlika po ekstrinzično-socijalnoj religioznosti nađena je Mann-Whitneyovim (neparametrijskim) testom: prosječni rang neiskusnih jest 126.65, a iskusnih 105.16 (veći rezultati imaju veći rang), uz $z=-2.336$ i $p=0.019$. Ekstrinzično-personalna religioznost neiskusnih u prosjeku iznosi 10.38 (SD=2.875), a iskusnih 9.52 (SD=2.97), uz $t=2.036$, $df=221$ i $p=0.043$. Smjer razlika po ekstrinzično-socijalnoj i ekstrinzično-personalnoj religioznosti (kao i smjer korelacija tih varijabli s varijablama seksualnosti i prosocijalnosti) upravo je suprotan očekivanom smjeru. Naime, očekivalo se da će neiskusni imati nižu ekstrinzičnu religioznost od iskusnih. Ostaje otvoreno pitanje bi li se dvije grupe razlikovale i po drugim varijablama (kao što smo očekivali) da je grupa iskusnih u pogledu broja partnera bila manje homogena i istodobno manje slična grupi neiskusnih. Naime, iskusni su najčešće imali samo jednog partnera.

ZAKLJUČAK

Iako su se pokazale neke korelacije između sva tri ispitivana područja ljudskog doživljavanja i ponašanja, povezanost triju područja slabija je nego što smo očekivali. Religioznost studenata izražena je u donekle sličnoj mjeri u kojoj je izraženo i njihovo poštivanje nekih čudorednih načela (u seksualnom i prosocijalnom području) koja postavlja religija, a važnost koju studenti pridaju ljubavi u seksualnim odnosima izražena je u donekle sličnoj mjeri u kojoj je izražena ljubav (ne altruizam, nego emocionalna empatija) u neseksualnim odnosima s drugim ljudima. Razloge slaboj povezanosti triju područja mogli bismo tražiti u relativnoj homogenosti uzorka, u nepouzdanosti ekstrinzične subskale, u slabo iskazanoj dosljednosti studenata, ali i u tome što je svako područje pod utjecajem velikog broja različitih faktora. Situacijski činitelji, nasuprot onim unutrašnjima (npr. potreba za konzistencijom), sami po sebi umanjuju korelacije. Naime, neke situacije zahtijevaju određeno ponašanje, bez obzira na to kako se u tom ili nekom drugom području inače ponašamo.¹² Prosocijalno ponašanje (altruizam) vjerojatno je više nego doživljavanje (emocionalna empatija) pod utjecajem situacijskih činitelja, pa bi bilo razumljivo zašto mjere religioznosti manje koreliraju s mjerom altruizma nego s emocionalnom empatijom.

Povezanosti su možda posljedica potrebe za dosljednošću ili pak potrebe za vlastitom cjelovitošću. Moguće je i da utječe još neko svojstvo (npr. sklonost općeljudskim i/ili tradicionalnim vrijednostima), bilo samostalno bilo u interakciji s drugim svojstvima. U svakom slučaju, rezultati ispitivanja parcijalne povezanosti ukazuju da povezanost seksualnosti i prosocijalnosti nije posljedica njihove zajedničke povezanosti s religioznošću. Za razliku od toga, odnos religioznosti i seksualnosti u ovom istraživanju jest determiniran povezanošću tih dvaju područja s prosocijalnošću. Slično se pokazalo i za odnos religioznosti i prosocijalnosti – njihova povezanost pod utjecajem je nekih aspekata seksualnosti.

Više je razloga zbog kojih bismo, ipak, trebali biti oprezni u interpretaciji rezultata našeg istraživanja. Primjerice, seksualno iskusni sudionici možda su, s obzirom na svoju dob, imali premalo iskustva da bi dovoljno upoznali vlastite seksualne stilove.

Buduća istraživanja trebala bi ne samo ispitati ove povezanosti na starijim sudionicima nego i usporediti rezultate mentalno zdravih i nezdravih, kao i ispitati koliko povezanosti ovise o različitim osobinama ličnosti te o različitim kulturama. Najveći izazov će, zasigurno, predstavljati odgovor na pitanje zbog čega ljudi povezuju svoju religioznost, seksualnost i prosocijalnost i kakve to ima posljedice za društvo u cjelini.

BILJEŠKE

¹ U istraživanju Reeda i Meyersa (1991.) ekstrinzično-personalna religioznost je, za razliku od ekstrinzično-socijalne, korelirala značajno (pozitivno) s liberalnošću seksualnih stavova. Haerich (1992.) je našao da ekstrinzično-personalna religioznost korelira (pozitivno) s permisivnošću prema sebi i prema drugima, a ekstrinzično-socijalna samo s permisivnošću prema sebi.

² Uz to, religioznost pozitivno korelira s dobi početka stupanja u spolne odnose (Durrheim i Nicholas, 1995.).

³ 'Gdje se spolna pohota traži radi sebe same, i gdje joj se čovjek neobuzdano predaje, ona postaje izvorom neizrecivih izopačenja, patnja i grijeha: izvor gubitka strahopoštovanja pred tajnom ljubavi i života, izvor gubitka ljubavi i pravednosti prema subraći i potomcima, izvor sablazni i zavoda, ispraznog sebeljublja, nesposobnosti za sretnu ljubav, neosjetljivosti za duhovne stvari' (Häring, 1973., 363). 'Za plejboja ljudi (a osobito žene) postoje jedino poradi njega i njegove zabave. A po Bibliji, čovjek biva čovjek ako postoji za drugoga' (Häring, 1986.). Slično ističe i Šolić (1994.): "...budući da je jedan od temeljnih elemenata ljudskog bića, seksualnost daje pečat zrelosti osobe; ako je seksualnost dobro usmjerena i življena (u altruističkom duhu), onda će tako biti i s osobom u cijelosti, i obratno; ljudska seksualnost spada na psiho-fizičku cjelovitost osobe – u njoj se odražava jedinstvo duha i tijela; kad se čovjek odluči da na tom području postupa u korist reda ili nereda, on se na najdublji način postavlja u odnos prema sebi, prema Bogu i prema bližnjemu."

⁴ Prema kršćanskom učenju, i na religioznost i na seksualnost i na prosocijalno ponašanje utječe još jedno svojstvo – znanstveno neprovjerljivo, ali najvažnije za vjernika – ljubav prema Bogu. Crkva smatra da ljubav prema Bogu može postojati i u nevjernika te utjecati i na njihovo ponašanje – samo što je tada nesvjesna. S obzirom na ovaj nadređeni 'faktor', mogli bismo opet očekivati korelacije svih triju koncepata.

⁵ Ovaj se upitnik može još više skratiti. No ne bi ga trebalo skratiti na manje od 39 čestica – treba prikazati svih 13 seksualnih kategorija i svaku od njih s barem jednim tripletom. Ako se zadrže dva ili tri tripleta iste kategorije, treba opet paziti da se oni u upitniku ne pojavljuju jedan za drugim – najbolje je da nisu na istoj stranici.

⁶ Veličine pouzdanosti (sub)skala upitnika religiozne orijentacije te upitnika prosocijalnosti, koje smo našli za odgovore 223 studenta, zanimljivo se mijenjaju ako ih ispitujemo na poduzorku 152 seksualno iskusna studenta.

⁷ To se više odnosi na ženske nego na muške sudionike (tablica 3), jer u djevojaka ta korelacija iznosi 0.758 ($p < 0.001$; 57% zajedničke varijance), a u mladića 0.634 ($p < 0.001$; 40% zajedničke varijance).

⁸ Povezanost dobi stupanja u spolne odnose i 'uloge' te broja partnera i 'uloge' vrijedi za ženski, ali ne i za muški poduzorak (tablica 3).

⁹ Prosječna dob seksualno neiskusnih studenata iznosi 20,3 godina ($SD=1.188$), a iskusnih 21,7 godina ($SD=2.075$), uz $t=5.312$, $df=220$ i $p=0.000$. Dob korelira s brojem partnera ($\rho=0.403$, $p=0.000$) i s eks-

trinzično-socijalnom religioznošću ($\rho = -0.194$, $p = 0.004$), ali ne i s intrinzičnom religioznošću.

¹⁰ Ispitivanje parcijalne povezanosti religioznosti i prosocijalnosti uz kontrolu seksualnih stilova za iskusne i neiskusne ($N = 190$ od 223) pokazuje da se tri korelacije gube: između opće religioznosti i emocionalne empatije ($r = 0.119$, $p = 0.101$), ekstrinzično-socijalne religioznosti i emocionalne empatije ($r = 0.043$, $p = 0.551$) i ekstrinzično-personalne religioznosti i altruizma ($r = 0.133$, $p = 0.065$), a preostale tri se znatno smanjuju: između opće religioznosti i altruizma ($r = 0.151$, $p = 0.036$), intrinzične religioznosti i emocionalne empatije ($r = 0.160$, $p = 0.026$) i ekstrinzično-personalne religioznosti i emocionalne empatije ($r = 0.197$, $p = 0.006$). Uz kontrolu seksualnih stilova i dobi stupanja u spolne odnose za seksualno iskusne sudionike ($N = 145$ od 152) gube se korelacije između emocionalne empatije i intrinzične religioznosti ($r = 0.079$, $p = 0.340$) odnosno ekstrinzično-socijalne religioznosti ($r = 0.058$, $p = 0.483$), a korelacija emocionalne empatije i ekstrinzično-personalne religioznosti znatno se smanjuje (bez parcijalizacije $r = 0.226$, $p = 0.005$; nakon parcijalizacije $r = 0.172$, $p = 0.037$). Na ovom poduzorku, u neparcijaliziranom odnosu religioznosti i prosocijalnosti, značajne su samo tri korelacije (a ne šest, koliko ih je za cijeli uzorak) – između upravo navedenih varijabli.

¹¹ Raboteg-Šarić (1995.) navodi mišljenja i empirijske nalaze niza autora (kognitivno-razvojnog i neopsihoanalitičkog pristupa) prema kojima je altruističko pomaganje drugima povezano s kognitivnom, socijalnom i moralnom razvijenošću (zrelošću) osobe. Bar-Tal i sur. (1985.), Rushton i sur. (1981.) i Ekstein (1978.) samo su neki od tih autora.

¹² Primjerice, odgovarajući na pitanje koliko smo često pomogli nekoj osobi, mogli bismo se dosjetiti konkretnih situacija u kojima, zbog tzv. situacijskih činitelja, nismo pomogli – jer je možda druga osoba odbila našu pomoć, ili bi drugi u našoj blizini osudili naše pomaganje, ili bismo pomaganjem riskirali vlastiti život itd. Prisjetimo li se većeg broja takvih, situacijski uvjetovanih pomaganja ili nepomaganja, naći će se manja povezanost između prosocijalnog ponašanja i ponašanja u nekom drugom području (religioznom, seksualnom i dr.).

LITERATURA

Allport, G. W. & Ross, J. M. (1967.), Personal Religious Orientation and Prejudice, *Journal of Personality and Social Psychology*, 5 (4): 432-442.

Burris, C. T. & Tarpley, W. R. (1998.), Religion as Being: Preliminary Validation of the Immanence Scale, *Journal of Research in Personality*, 32 (1): 55-79.

Ćorić, Š. Š. (1997.), *Psihologija religioznosti*, Naklada Slap, Jastrebarsko.

Donahue, M. J. (1985.), Intrinsic and Extrinsic Religiousness: Review and Meta-Analysis, *Journal of Personality and Social Psychology*, 48 (2): 400-419.

Durrheim, K. & Nicholas, L. (1995.), Religiosity, AIDS and Sexual Knowledge, Attitudes, Beliefs and Practices of Black South-African First-Year University Students, *Psychological Reports*, 77 (3, Pt 2): 1328-1330.

Frey, K. & Hojjat, M. (1998.), Are Love Styles Related to Sexual Styles?, *The Journal of Sex Research*, 35 (3): 265-271.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 12 (2003),
BR. 1-2 (63-64),
STR. 201-223

DRAGUN, A.:
POVEZANOST...

Gaither, G. A., Pland, J. J. & Weller, L. A. (1998.), Gender Differences in the Sexual Rating of Words, *Journal of Sex and Marital Therapy*, 24 (1): 13-19.

Gorsuch, R. L. & Venable, G. D. (1983.), Development of an "Age Universal" I-E Scale, *Journal for the Scientific Study of Religion*, 22 (2): 181-187.

Graziano, W. G., Jensecampbell, L. A. & West, S. G. (1995.), Dominance, Prosocial Orientation and Female Preferences – Do Nice Guys Really Finish Last, *Journal of Personality and Social Psychology*, 68 (3): 427-440.

Grey, I. M. & Swain, R. B. (1996.), Sexual and Religious Attitudes of Irish Students, *Irish Journal of Psychology*, 17 (3): 213-227.

Griffith & Rotter, B. A. (1999.), Families and Spirituality: Therapists as Facilitators, *Family Journal*, 7(2): 161-165.

Haerich, P. (1992.), Premarital Sexual Permissiveness and Religious Orientation: A Preliminary Investigation, *Journal for the Scientific Study of Religion*, 31(3): 361-367.

Häring, B. (1973.), *Kristov zakon I – opća kršćanska moralna teologija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.

Häring, B. (1986.), *Kristov zakon III – slobodni u Kristu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.

Hyde, J. S. (1994.), *Understanding Human Sexuality*, McGraw-Hill, Inc., University of Wisconsin – Madison.

Kamenov, Ž. (2000.), *Socijalna psihologija II, bilješke s predavanja*, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.

Macian, P. & Mosher, D. L. (1994.), College Men and Women Respond to X-Rated Videos Intended for Male or Female Audiences – Gender and Sexual Scripts, *Journal of Sex Research*, 31 (2): 99-113.

MacKnee, C. M. (1997.), Sexuality and Spirituality: In Search of Common Ground, *Journal of Psychology and Christianity*, 16 (3): 210-221.

Miller, E. M. (1994.), Paternal Provisioning Versus Mate Seeking in Human Populations, *Personality and Individual Differences*, 19 (2): 125-134.

Mosher, D. L. (1998.), *Handbook of Sexuality-Related Measures*, Thousand Oakes: SAGE, Paris.

Petz, B., Furlan, I., Kljajić, S., Kolesarić, V., Krizmanić, M., Szabo, S., Šverko, B. (1992.), *Psihologijski rječnik*, Prosvjeta, Zagreb.

Raboteg-Šarić, Z. (1993.), *Empatija, moralno rasuđivanje i različiti oblici prosocijalnog ponašanja*, disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.

Raboteg-Šarić, Z. (1995.), *Psihologija altruizma*, Alinea, Zagreb.

Reed, L. A. & Meyers, L. S. (1991.), A Structural Analysis of Religious Orientation and its Relation to Sexual Attitudes, *Educational & Psychological Measurement*, 51(4): 943-953.

Šolić, P. (1994.), *Kršćanski pogled na seksualnost, Radost ljubavi – Studije i članci* (str. 167-192), Crkva u svijetu, Split.

Štulhofer, A. (2000.), Govoriti jedno, činiti drugo? Spol, stavovi o spolnosti i heteroseksualno ponašanje u urbanoj Hrvatskoj, *Revija za sociologiju*, 31 (1-2): 63-79.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 12 (2003),
BR. 1-2 (63-64),
STR. 201-223

DRAGUN, A.:
POVEZANOST...

Trimble, D. E. (1997.), The Religious Orientation Scale: Review and Meta-Analysis of Social Desirability Effects, *Educational & Psychological Measurement*, 57(6): 970-986.

Vac, N. (1999.), *Religiozna orijentacija i neki korelati religioznosti*, diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.

Relationships between Religious Orientation, Sexuality and Prosociality

Antonio DRAGUN
Children's Home "Maestral", Split

Among 223 college students from the University of Zagreb, 105 male and 118 female students, aged 19-34 years, examined the association among religiosity (general, intrinsic, extrinsic-social and extrinsic-personal religiosity), sexuality (three sexual styles/scripts; "role enactment", "sexual trance" and "partner engagement"; age for onset of sexual intercourse and number of sexual partners) and prosociality (emotional empathy and altruism). Intrinsic and extrinsic-social religiosity were positively correlated with preferences for partner engagement, and negatively correlated with number of sexual partners. General, intrinsic, extrinsic-social and extrinsic-personal religiosity were positively correlated with emotional empathy; general and extrinsic-personal religiosity were also positively correlated with altruism. Partner engagement and sexual trance were positively correlated with emotional empathy, and number of sexual partners was negatively correlated with emotional empathy. There were some gender differences in the relationships among three examined fields. Furthermore, sexually unexperienced students had significantly higher results in intrinsic, extrinsic-social and extrinsic-personal religiosity than sexually experienced students had. The results are discussed regarding the theories of consistency and possible alternative explanations.

Der Bezug zwischen religiöser Ausrichtung, Sexualität und Prosozialität

Antonio DRAGUN
Kinderheim "Maestral", Split

Unter 223 Studenten der Universität Zagreb (118 Studentinnen und 105 Studenten) im Alter von 19 bis 34 Jahren wurde eine Umfrage durchgeführt, um den Bezug zwischen Religiosität, Sexualität und prosozialem Verhalten zu untersuchen. Die Religiosität wurde verstanden als allgemeine, intrinsische, extrinsische, extrinsisch-soziale und

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 12 (2003),
BR. 1-2 (63-64),
STR. 201-223

DRAGUN, A.:
POVEZANOST...

extrinsisch-persönliche Religiosität; bei Sexualität differenzierte man verschiedene Verhaltensstile (fantasiereiches 'Rollenspiel', genussorientierte 'Trance' und romantisch-hingebungsvolle 'Liebe'), das Alter des ersten Geschlechtsverkehrs und die Zahl der bisherigen Sexualpartner; prosoziales Verhalten bzw. Prosozialität wurde aufgeteilt in emotionale Empathie und Altruismus. Intrinsische und extrinsisch-soziale Religiosität korrelieren positiv mit dem sexuellen Verhaltensstil 'Liebe', negativ jedoch mit der Zahl der Sexualpartner. Allgemeine, intrinsische, extrinsisch-soziale und extrinsisch-persönliche Religiosität korrelieren positiv mit emotionaler Empathie; allgemeine und extrinsisch-persönliche Religiosität korrelieren mit Altruismus. Die sexuellen Verhaltensstile 'Liebe' und 'Trance' korrelieren positiv mit emotionaler Empathie, diese korreliert jedoch negativ mit der Zahl der Sexualpartner. Es ergaben sich auch einige Unterschiede im Verhältnis der drei genannten Faktoren zueinander, die durch die Geschlechtszugehörigkeit bedingt sind. Es zeigte sich ebenfalls, dass sexuell unerfahrene Studenten eine wesentlich stärkere intrinsische, extrinsisch-soziale und extrinsisch-persönliche Religiosität aufweisen als ihre erfahrenen Kollegen. Die Untersuchungsergebnisse werden unter dem Blickwinkel der Konsistenz-Theorie und möglicher alternativer Erklärungen erläutert.